

Joszano Akiko

Holdvilágos éjjel

Okó Isizu falu legősibb családjából származott. Azt beszéltek róluk, hogy mivel annak idején földbirtokosok voltak, még a Meidzsi-reformok idején is – amikor a parasztok hatalomhoz és földhöz jutottak – sok rizsföldjük volt, és ezért felvették az Óta nevet. Ennek ellenére vagyonuk több mint kétharmadát veszítették el, amikor a lány nagypapja által vezetett vászonkészítő üzem csődbe ment, majd pedig a nagypapa meghalt, és Okó apja lett a családfő. Ő azonban éppen csak húszévéssé serdült akkoriban, így hát az üzletvezető különböző piszkos eszközökkel szinte egész vagyonukból kiforgathatta őket. Okó és három évvel fiatalabb öccse, Hiszakicsi még kicsi gyerekek voltak, amikor apjuk, Kiicsiró tüdőbeteg lett, majd két évre rá meghalt. Az Óta család abban az időben már az Isizu folyó túloldalára költözött, Inari, a Rókaisten erdeje mellé, ott laknak ma is. Okó és öccse már a család hatalmas rizsföldjei között lévő Három fenyő dombján épült házra is úgy tekintett, mint valami mesebeli helyre, pedig korábban az ő tulajdonuk volt. Most viszont a falu vászon-nagykereskedője, Jamani nyaralója. Okót kemény fából faragták. Még ha gyönyörködött is néha a dombon álló három fenyőben, egyszer sem hatódott meg annyira, hogy könnyeket hullasson értük. Idén tavasszal végezte el a felső elemi iskolát, és már kínosnak érezte, hogy anyja őket dolgoztatja megmaradt kevéske földjükön, így hát elszegődött cselédnek barátnője, Nakamura Ocuru szüleinek házába. Nakamuráék is vászon-nagy-

kereskedők voltak. Okó már vagy öt hónapja dolgozott a Nakamura családnál, ám mindeddig nem érte őt semmi kellemetlenség. De Ocuru, aki mindig kedves volt hozzá, szeptemberben egy oszakai leányiskolában kezdte meg az új félévet, és ottani rokonaihoz költözött. Ez pedig Okó számára igen nagy csapást jelentett. A Nakamura-házban két rosszmájú cseléd is szolgált. Talán az zavarta őket, hogy Okó nem dolgozott késő estig, hisz neki haza kellett mennie, mindenesetre amíg Ocuru otthon volt, nem mutatták ki indulataikat. Mivel a Nakamura-ház úrnője beteg volt, a konyhát ez a két szolgálólány vezette, a munkát pedig felosztották maguk között. Okónak ezért túlságosan sok dolga volt az egyéb teendőkkel, így természetesen az úrnő szobájában is ritkábban tudott csak megjelenni. Olyankor pedig odament hozzá valamelyik szolgálólány, hogy egy újabb adag feladatot adjon neki, miközben a háta mögött beárulta: hanyagul végzi a munkáját, mert úgy gondolja, a kisasszony most úgysem láthatja. Azt is kitalálták, hogy este nem hagynak neki helyet a szolgálók asztalánál. Ezt pedig azzal a képzelenséggel magyarázták, hogy aki hazamegy, hogy otthoni teendőit elvégezze, annak nem kell vacsora. A lány azonban úgy gondolta, azt mégsem mondhatja otthon anyjának, hogy még egyszer szeretne enni, így hát elhatározta, inkább ebédnél eszik egy kicsivel többet, és majd kibírja valahogy. Két rosszmájú társa azonban ezúttal is durva megjegyzést tett.

Éppen ötödik napja volt, hogy Okó napjában csak kétszer evett.

Kilépett a Nakamura-ház hátsó bejáratán, és felsóhajtott.

– Ki kell találnom valamit – mondta magában a lány. Az udvaron hangosan ciripeltek a tücskök. Előtte a Nakamura-birtok pajtájának hosszú épülete sötétlett, amögött pedig a kölesültetvény nyújtogatta kalászeit, magasabak voltak a háztetőnél. Amikor már ekkorára nőtt a köles, Okó gyakran embereknek képzelte ezeket a növényeket, így hát nyugodtan ment végig szokott útján. A hold megbújt a Nakamura-birtok főépülete mögött, a folyóparton azonban már-már nappali fénynyel vonta be Okó alakját. Ezüstösen csillogott a víz és a homokpart. A falu igazi hídjá a folyó alsó folyásánál volt, Okó viszont egy keskeny deszkapalón kelt át, amelyet Nakamuráék és a hozzájuk érkezők számára fektettek a folyó fölé. Mintha csak jel lett volna a Szainen-templom tízórás harangja: mire egyet kondult, már át is kelt a túlsó partra a lány. Egy utcával arrébb jobb kéz felől áll Mondzsu, a bölcsesség buddhista istennőjének csarnoka. Ezt a csarnokot egy fehér fal veszi körül. Ide ragasztgatta ki hirdetéseit mindenki, az akupunktúra mestereitől kezdve Szakai város szövetkereskedőin keresztül a munkaközvetítőig.

– Nahát, mik vannak! – csodálkozott Okó, mert egy új hirdetést fedezett fel köztük. Kézbesítőt keresnek az ócui postahivatalnál.

– Lássuk csak... Legalább általános iskolai végzettségű, tizenöt éven felüli fiúk jelentkezhetnek. Már ilyen fiatalon lehet menni? A napi bér harmincöt sen – olvasta hangosan a lány, és néhány percig elidőzött a hirdetés előtt.

– Nem vagyok fiú, úgyhogy mind-egy is lenne.

Nemsokára újra nekiindult, és most már fürgébben szedte a lábát, mint előtte, ám egyszer csak megtorpant. Az őszi hold, akár az ördög szeme, még egy Okóhoz hasonló színjőzán fiatal lányt is álmodozásra csábított.

– Micsoda ostobaság! – mondta, mintha épp akkor jutna eszébe valami, és álmai attól kezdve nőttön-nőttek. Arra gondolt ugyanis, mi lenne, ha levágná a haját, férfiruhát öltene, és jelentkezne Ócuban a postán. „Anya biztos nem engedné” – gondolta, és már látta is maga előtt édesanyját, amint hajvágás közben megjelenik, és valami olyasmiről beszél, hogy megpróbálta megakadályozni a hőszunoki Maszacura öngyilkosságát, miközben lefogja a kezét, melyben az ollót tartja. Úgy érezte, valóban lehetetlen.

– De hát...

Okó visszatért előbbi gondolataihoz. „Hiszen Ócu ugyan három mérföldre sincs innen, de mivel a falunk Oszaka déli kerületében van, aligha jár innen valaki az északi kerületben lévő Ócuba. Mondhatnám azt is, hogy a halászok munkájára és Ócura, a gyárvárosra a falubeliek úgy tekintenek, mint a törvényen kívüliekre. Úgyhogy biztosan senki nem ismerne fel, ha fiúnak öltöznék és elmennék oda kézbesítőnek. El sem tudom képzelni, mennyivel jobb lehet mostani cseléd-sorsomnál az, hogy magam keresem meg a kenyeremet önálló munkával. Mi a jó abban, ha tapasztalatot szerzek a gazdagok szolgálatában? Én egészen mást szeretnék. Feltétlenül lépnem kell. Tudom, milyen unalmas a munkáslányok élete. Nem is mennék el egy gyárba dolgozni. Egy kézbesítő nem olyan, mint a munkáslányok, akiket a gazdagok kényükre-kedvükre megalázzhatnak, hanem egy

nélkülözhetetlen mozgatója annak a gépezetnek, amely a nemzet együttélését biztosítja. Csodálatos segítők az embereknek, úgyhogy fiúnak öltözöm, nevet cserélek, és már megyek is a felkészítő tanfolyamra.”

Okó azt hitte, ez valóban jó ötlet.

Ekkorra már beért a Rókaisten erdejébe. A tücsökciripelés már csak távolról hallatszott, itt a baglyok huhogtak szüntelenül.

– Hisza! – üdvözölte öccsét a lány, mint mindig. Zörögve nyílt a régi tolóajtó.

– Nővérkém! – Hiszakicsi felkapta szalmaszandálját és kiszaladt a kertbe. – Mondani akarok neked valamit.

– Mi történt? Édesanya?

Okó szíve hevesen vert.

– Nem édesanyáról van szó. Nem megmondtam, hogy neked akarok valamit mondani?

– Na, mondd csak! – mondta kedvesen Okó, miközben kezét öccse vállára tette.

– Nővérkém! Ma sült krumpli van vacsorára!

– Ja, vagy úgy.

– De hát éhes vagy, nem? Tudom én azt nagyon jól – sajnálkozott Hiszakicsi.

– Honnan tudod?

– Nakamuráék Otoszakujától hallottam. Állítólag ma este sem adtak neked enni. Azt mondta, hogy már aligha bírod az éhezést.

– Ezt elmondtad édesanyának is?

– Nem. De megkértem, hogy süsön krumplit, úgyhogy most jóllakhatsz.

– Tényleg? Köszönöm, Hisza!

– Menjünk gyorsan!

Amikor Hiszakicsi rántott egyet a ruháján, eszébe jutott, hogy vele szeretne volna megbeszélni terveit, vagyis azt, hogy kézbesítőnek jelentkezne, most azonban inkább bement vele a házba rég nem látott édesanyjához.

Az asszony, Ocsika éppen a rábízott bő ujjú felöltőket tömte ki vattával.

– Jó estét, édesanya! Megjöttem. Még ilyen későn is dolgozik, édesanya? – hadarta Okó.

– Örülök, hogy megjöttél. Biztos féltél az úton.

– Holdvilágos éjszakánk van, úgyhogy még lámpást sem kellett magammal vinnem.

A tálcáról, amelyet Hiszakicsi behozott a konyhából, olyan édes illat szállt fel, hogy majd könnyekre fakasztotta az éhező Okót. A lány el is fogadta öccse kedvességét, és szó nélkül megette a sült krumplit. Hiszakicsi a teát is elkészítette.

– Én sütöttem – szólt az asszony, és közben lányára nézett. – Ha ízlik, akár minden este ehetsz.

– Azért finom, mert édesanya készítette.

– Próbáld meg elkészíteni magad! Úgy még finomabb.

Ekkor Okónak kellemetlen érzése támadt, mert azt hitte, semmibe vette anyja fáradozását.

A lány öccse már készült elvinni a krumplihéjjal teli tálcát, ám ő megállította:

– Majd én kiviszem! – mondta Okó, és kiment a konyhába. – Édesanya! Nem látok itt a sötétben, de nincs esetleg valami tennivaló? – kiáltott vissza.

– Látom, nővérkém, már nagyon jól érzed magad – válaszolt Hiszakicsi.

– Nem, nincs semmi.

– Édesanya, édesanya! Én elmondom. Okó nem kap vacsorát Nakamuráéknál, a többi szolgálólány gorbombáskodik vele. Nakamuráék Otoszakuja világosan elmondta nekem. Édesanya! Ne küldd őt többet oda!

Okó a konyhában hallgatta végig, amint öccse mindent elmond anyjuknak.

– Okó! Ez tényleg így van?

– Igen.

A lány könnyes szemmel jött a lámpafényre. Ocsika félbehagyta a ruháinak beszegését.

– De hát miért nem szóltál? Miért nem ügyelsz a saját egészségedre, Okó?

– Igaza van. Már annyira szenvedtem, hogy gondolkoztam is más munkán.

– És mire gondoltál?

– Hazafelé láttam egy hirdetést, amiben azt írták, hogy Ócuban kézbesítőnek keresnek tizenöt évesnél idősebb fiúkat. Édesanya! Már azon is gondolkoztam, hogy esetleg fiúnak öltözöm, levágatom a hajam, és jelentkezem – mondta ki végül nyíltan és határozottan.

– Te elbírnál egy ilyen munkát?

– Persze, hisz sokat gyaloglok, erős is vagyok...

– Csak ezért szeretnél postás lenni?

– Nem. Azért szeretném kipróbálni, mert ezzel segíthetek az embereknek.

– És a mostani munkád?

– Rájöttem, hogy ha egy gazdag család sok cselédet tart, az csak lustaságra neveli a háziakat, de nem segít az embereken. Nincs igazam?

– De, alighanem igazad van.

– Szerintem a lehető legjobb munkát kéne megtalálnom.

– Látom, már tizenöt évesen is egész jól megérted a világot – mondta Ocsika, és Hiszakicsire nézett.

– Nővérkém, te nagyszerű vagy! Én arra gondoltam, hogy az iskola elvégzése után az lesz a legjobb, ha földművesnek megyek – mondta Hiszakicsi.

– Mi a véleményed a földművesmunkáról, Okó?

– Ezen még nem gondolkoztam.

– Nem gondoltál még bele? Nem kellett volna felfigyelned rá, ha eset-

leg hibát követtem el? Én földműves vagyok. Szerintem az ember azzal tehet a legtöbbet másokért, ha úgy él, hogy nem zavar senkit. Magam teremtem elő az ételmet, és én készítem el a ruháinkat. Amit meg nem tudok elvégezni, azt a munkámért kapott fizetésért megteszi helyettem más. Azt hiszem, számomra ez a leghelyesebb életvitel.

Okó összefonta térdén a karjait, úgy hallgatta végig tiszteletteljesen Ocsika szavait, majd felemelte fejét, és megkérdezte:

– Édesanya! Kaphatnánk bérbe egy kicsit több földet?

– A béreseknek kevés van, és nehéz a soruk, még ha kölcsönadnak is belőle.

– Volt már olyan munkám, édesanya, ami jobban illett hozzám, mint egy olyan cirkusz, hogy levágatom a hajam!

– És mi volt az?

– Hát a mezei munka. A földművelés.

– Igaz. Bár mivel azt mondtad, hogy a postán szeretnél dolgozni, arra gondoltam, nem kellene beöltöznöd férfinak, hanem találkozni a postamesterrel, és igyekeznél elérni, hogy nőként is alkalmazzanak. Én csak azt mondtam, hogy nekem jobb a mezei munka, de az nem jelenti azt, hogy neked is földművesnek kell lenned – mondta Ocsika.

– Nővérkém! Legyél te is földműves! Fogjunk össze mi hárman! – szólalt meg Hiszakicsi.

– Én mindenre képes vagyok, még a mezei munkára is.

– Akkor hát rajta! Képzeld, Okó, ma megkérdeztem Kakuzó urat, és azt mondta, hogy Jamani úr megint eladja a Három fenyő házát a szakai kereskedőknek. Szerintem ez jó hír. Ti nem tudjátok, de az egy hatalmas

ház. És ha valaki tényleg az emberek javára akarja fordítani, akkor sokak számára meg kell nyitnia, igaz? Az épület pedig szállítható és szétszedhető, így csak el kell vinni Szakai-ba, és ott szétválasztani több házzá. Persze az már más kérdés, milyen

felbecsülhetetlen kincs az az épület – magyarázta Ocsika.

– És akkor szabadon felmehetnénk arra a dombra, ugye? De jó lenne! – mondta Hiszakicsi.

És ekkor mindhárman úgy érezték, hogy boldogok.

Joszano Akiko (1878–1942) japán költőnő, műfordító, feminista, pacifista. Eredeti neve Hó Só. 1901-ben publikálta első és máig legfontosabb verseskötetét *Zilált hajam* (*Midaregami*) címmel, amely közel 400 szenvedélyes, érzéki tankát tartalmaz. (Magyarul: *Zilált hajam – Szomorú játékok – Két századfordulós japán költő tankái*, General Press, 2003.) Élete egyik fő műve Muraszaki Sikibu *Gendzsi regényének* mai japán nyelvre fordítása.

Néhány szó a klasszikus japán versformákról. Az alábbi fordítások (az első vers kivételével) a 7. századtól máig népszerű *tanka* (rövid vers) formájában íródtak. A *tanka* harmincegy szótagos vers, amely öt sorból áll, a sorok szótagszáma: 5-7-5-7-7. Tartalmilag általában két típusát szokás elkülöníteni. Az úgynevezett ünnepi (japánul *hare*) verseket, amelyekben legtöbbször a négy évszakit és a különböző évszakokra jellemző tájat, vagy híres helyeket énekelnek meg a költők, az úgynevezett hétköznapi (japánul *ke*) versekben pedig a költők mindennapi érintkezését követhetjük nyomon. A klasszikus japán irodalom korszakaiban ugyanis a *tanka* a mindennapi érintkezés része volt: versben beszéltek egymásnak érzéseikről a szerelmesek, és legtöbbször egy-egy baráti levélhez is csatolt verset a levél írója. A 10. századtól a legjobb darabokat császári rendeletre kiadott versantológiákban gyűjtötték össze, ennek első darabja a *Régi és új versek gyűjteménye*.

Az itt szereplő első költemény, Ótomo no Szakanoue verse hosszúvers (japánul *csóka*), amely a 8. századig volt népszerű. Formai jellemzője az öt és hét szótagos sorok váltakozása, a végén két hét szótagos sorral. Jelen vershez hasonlóan a legtöbb hosszúvershez tartozott egy úgynevezett ellenvers (japánul *hanka*), amely az azt megelőző hosszúvers tartalmát összegzi vagy egészíti ki egy tankában.